

ŽIVLJENJE IN SVET

TEDENSKA BEVIJA — PRILOGA PONEDELJSKEGA JUTRA

ST. 3.

V LJUBLJANI, 16. JANUARJA 1937.

KNJIGA 21

BOLGARKA

KAR JE MORALO PRITI!

MISLI OB PODPISU PRIJATELJSKE POGODBE Z BOLGARIJO

RASTO PUSTOSLEMSEK

Kakor zatrjujejo z naše in bolgarske strani, stojimo neposredno pred podpisom prijateljske pogodbe z Bolgarijo. Prijateljske pogodbe za večne čase, tako poudarjajo državniki in listi.

Je to dogodek največje politične in nacionalne važnosti, dogodek, ki bo mejnik v razvoju medsebojnih odnošajev med dvema slovanskima državama in narodom na Balkanu. Ustvarjen bo s tem sen velikih Slovanov, ki so od trenutka, ko so se narodi nacionalno prerodili, težili za tem, da se strnejo v eno pota teh dveh narodov, neomajno verujoč, da je samo tako mogoče zagotoviti Slovanom na Balkanu boljšo in lepšo bodočnost. Je pa to tudi en dokaz več, da se dado naravni zgodovinski procesi pač začasno ustaviti ali prekiniti, nikdar in nikoli pa se ne dado preprečiti.

Ideja bratstva z Bolgari je živela že takrat, ko je bolgarski narod še tiščal ob tla težak turški jarem. Knez Miloš je že snoval velikopotezne načrte o osvoboditvi bolgarske raje in o ustanovitvi jugoslovenske države. Knez Mihajlo je nadaljeval od svojega prednika započeto delo. Kasneje pa je prišla Srbija popolnoma pod vpliv Avstrije. Po svojem starem geslu »divide et impera« je jela ta zastrupljavati odnošaje med Srbijo in Bolgarijo. Z uspehom seveda. Plod njenih spletk je bila srbsko-bolgarska vojna leta 1885. Z njo je bil izkopen globok prepad med bolgarskim in srbskim narodom, tako globok, da so bili sovražniki obeh slovanskih držav prepričani, da se ne bo dal nikdar več premostiti. Pa je prišlo drugače! Kralj Peter Karagjorgjevič je Srbijo osvobodil avstrijskih spon in pod njegovo egido je vodja njegove vnanje politike Nikola Pašić krenil nazaj na pota, ki jih je začrtal že knez Miloš. Nikola Pašić je bil prepričan, kakor je te dni v »Politiki« ugotovil njegov bolgarski prijatelj Sava Dacov, da bo »na Balkanu zavladal trajen mir in resnično blagostanje šele, ko bo dosežen popoln sporazum med srbskim in bolgarskim narodom« in da je »državna varnost Bolgarije in Srbije izključno odvisna od

RASTO PUSTOSLEMSEK

dobrih in bratskih odnošajev med obema državama«. Po teh načelih je uravnal svojo politiko. Do istega spoznanja so prišli takrat tudi nekateri vodilni bolgarski državniki. V takšnem ozračju je bila leta 1906 zaključena med Srbijo in Bolgarijo carinska unija, ki bi naj združila obe državi v eno gospodarsko enoto in ki bi naj bila obenem prva etapa na poti k popolni, tudi politični in državnopravni spojitvi obeh balkanskih slovanskih držav.

Sijajna perspektiva, veličasten zasnutek, ki pa se je žal, kakor pena razblinil v nič! Ne po lastni krivdi, marveč zaradi odpora starega sovraga Avstrije, ki se je dobro zavedala, da bi združitev Srbije in Bolgarije v eno gospodarsko enoto predstavljala obenem gospodarsko osamosvojitve obeh narodov od vsakega tujega vpliva, s čimer bi bil ustvarjen mogočen jez proti nadaljnjemu avstrijskemu prodiranju na jug in na Balkan.

Carinska unija leta 1906. je propadla, še preden je stopila v življenje, ni pa propadla velika ideja, ki jo je rodila!

Po vsem slovanskem jugu je zaplalo novo živahno življenje, ki ga je usmerjala ena ideja — zavest narodne skupnosti vseh Slovanov pred vsem pa južnih Slovanov. Prosvetni in politični delavci vseh štirih slovanskih vej na jugu so se sestajali v Beogradu in Sofiji, v Zagrebu in Ljubljani ter snovali načrte o skupnem, složnem delu za skupno

boljšo bodočnost. Novinarji, književniki, umetniki, znanstveniki, zdravniki, Sokoli in Junaki, pa tudi politiki so si na teh sestankih segali v roke, zavedajoč se, da lahko samo v medsebojni povezanosti in nerazdružljivi slogi ustvarijo pogoje za uspešen razvoj in napredek slovanskega življa na jugu. Ideja narodne skupnosti Srbov, Hrvatov, Slo-

Kralj ALEKSANDER I. ZEDINITELJ

vencev in Bolgarov je že tako pronikla vsa srca, da je na Slovanskem kongresu v Sofiji leta 1910. in na vseslovanskem novinarskem kongresu v Beogradu nastopala že ena enotna jugoslovenska skupina. Tako je bila pripravljena svobodna pot najpomembnejšemu dogodku v življenju in zgodovini južnih Slovanov — Balkanski zvezi leta 1912.

Da osvobode svoje brate izpod tu-

jega jarma, so v Balkanski zvezi združene Srbija, Bolgarija, Črna gora in Grška v oktobru 1912. napovedale Turčiji vojno. Ves svet, posebno pa Avstrija in Nemčija sta bili uverjeni, da se bo borba končala s katastrofalnim porazom zavezniških držav.

V junaškem zaletu sta Srbija in Bolgarija podrli Turčijo na tla. Zgodilo se je to tako jadrno in nepričakovano,

Marija MARJA

da je Evropa v svojem presenečenju in v svoji osuplosti celo pozabila nastopiti v zaščito Turčije. Započela pa je svoje delo stara spletkarica — Avstrija, ki se ji je kasneje pridružila tudi Nemčija. Sad teh spletk je bila medzavezniška vojna leta 1913. in vstop Bolgarije leta 1915 v svetovno vojno proti Srbiji in njenim zaveznikom. Obe sta se končali s katastrofo za Bolgarijo.

Srbija je izšla iz teh vojn zmagovita, šestkrat povečana in končno poveličana v — Jugoslavijo. Med njo in Bolgarijo pa je zazijal grozen prepad dveh bratomornih vojn. Smrtno sovraštvo je zavladovalo med obema narodoma in besna medsebojna mržnja je uganjala svoje orgije. Zdelo se je, da ostaneta Jugoslavija in Bolgarija za večno neizprosni sovražnici, zlasti ker so v bolgarski

Kralj PETER II.

javnosti zagospodovali zakleti sovražniki Jugoslavije — makedonstvujušti. Prirodni in zgodovinski proces združitve še razločenih delov celote je bil začasno prekinjen, ne pa za vedno ustavljen in preprečen, kakor so se nadejali sovražniki i Jugoslavije i Bolgarije.

Sile, ki so v prošlosti kovale slovansko enoto na Balkanu, so bile namreč še vedno krepko na delu! Prvi je v Bolgariji razvil zastavo zблиžanja, prijateljstva in bratstva z Jugoslavijo Aleksander Stambolijski. Prišel je prezgodaj. Njegov evangelij bratstva in združitve je naletel na ogorčen odpor v Bolgariji, na hladno nerazumevanje v Jugoslaviji. Apóstol bratstva je padel kot žrtev velike ideje. Po njegovi smrti so postali makedonstvujušti v Bolgariji vsegamo-gočni. Revolverji, peklenski stroji in bombe so sedaj pele svojo strašno pesem po Bolgariji in po Jugoslaviji. Prepad med obema se je strahotno širil, večal in poglobljeval. Kdo bi ga mogel premostiti? Nikjer nikogar!

Spomladi leta 1928. je prispela strahovita vest iz Bolgarije. Katastrofalen potres je uničil vso plovdivsko pokrajino. Nešteto selišč, vasi in mest je v prahu in ruševinah, na tisoče ljudi brez strehe in hrane, beda povsod nepopisna. Grozotna vest je imela v Jugoslaviji čudovit učinek. Mahoma je bilo pozabljeno vse, kar je prej rodilo gore sovraštva, in slišati je bil samo en glas: Brata je zadela težka nesreča, hitimo mu pomagat! Vse je tekmovalo, da pokaže bratom svoje toplo sočutje, jim proži hitro pomoč in jim bratovsko otré solzé. Prvo je bilo pravoslavno svečenstvo, ki je poslalo vladiko Dositeja z izdatnimi sredstvi na pomoč ponesrečen-cem, za njim odposlanec ljubljanskega »Jutra« s skromno ali bratsko podporo 132.000 levov in nato še mnogo, mnogo drugih z večjimi ali manjšimi prispevki. Vsem tem samaritanom pa je bila na čelu jugoslovenska vlada s svojo milijonsko podporo. In takrat je jelo bolgarsko ljudstvo sprva boječe, nato pa vedno glasneje klicati »bratja Jugoslav-jani«, dokler se ni inteligentu, dasi je nanj prežal makedonstvujuči krvnik, izvil iz prs navdušen vzklik: »Naj živi Velika Jugoslavija od Triglava in Jadrana pa do Črnega in Belega morja!« V nesreči so Bolgari spoznali svojega pravega in resničnega prijatelja, svojega brata, prepričali so se, česar prej niso verjeli, da bratska kri ni voda.

Zbližanje, prijateljstvo, bratstvo z Jugoslavijo je sedaj postalo vodilno geslo širokih ljudskih plasti v Bolgariji. Govorilo je srce, ki mu je pritrjeval tudi razum, toda vstajala je skrb in pojavljal se je strah, bo-li sprejel ponujano roko in spravo brat, nekoč tako užaljen in ponizan?

In tisti čas se je zgodilo, da je nastopil blagopokojni kralj Aleksander Zedinitelj in ponudil Bolgarom v spravo in sporazum viteško svojo desnico, ki jo je car Boris radostno sprejel.

Tri leta so potekla od takrat. Dobra volja na obeh straneh in čas, ki leči vse rane, sta med tem opravila svoj posel. V Bolgariji je prišla na krmilo vlada Kimona Georgijeva, ki je usmerila vso državno politiko na pot najtesnejšega prijateljstva in bratstva z Jugoslavijo. Makedonski revolucionarji, ti zakleti sovražniki jugoslovensko-bolgarskega zблиžanja in edina zapreka bratskega sožitja in sodelovanja, so bili vrženi ob tla. Pojavljale so se še razne težkoče, zlonamerne spletke so bile še na delu in zdelo se je, da se bo zopet porušilo ono, kar je bilo v mukah in z velikimi žrtvami zgrajeno v dolgih letih. Toda dobri naš genij, ki je nas rešil propasti že v prošlosti, je bdel nad nami tudi to pot!

Millijoni in milijoni ne samo jugoslovenskih in bolgarskih, marveč tudi slovanskih src bodo podpis te pogodbe pozdravljali z vriskajočo radostjo in z odkritosrčnim zadoščenjem, zavedajoč se, da je jugoslovensko-bolgarska sprava prav gotovo prva etapa k združitvi vseh Južnih Slovanov, kateri mora — zakon narave je tak — prej ali slej nujno slediti v bolj ali manj tesno državno zvezo združitve vseh slovanskih narodov. Saj se danes bolj kakor kdaj prej, vse zaveda, da — »združitve, ne ločitve zdaj so časi«!

Kar je moralo priti, je prišlo! Naravni in zgodovinski proces je to in njegovi zakoni so neizprosni. Ta proces pojde svojo od vekov začrtano pot naprej in prav nič ne dvomimo, da bo ob koncu koncev dal prav tudi onim idealistom in optimistom, ki verujejo v veliko Jugoslavijo od Jadranskega do Črnega in Belega morja kakor se ni izneveril onim, ki so kljub strašnim preizkušnjam v prošlosti vendarle neomajno verovali, da napoči čas, in da je ta čas že blizu, ko bosta Jugosloven in Bolgar »za uvijek brat i brat«!

JUŽNOSLOVANSKO BRATSTVO

IVAN PODEŠAJ

Cez nekaj dni bo v Beogradu slovesno podpisana pogodba, ki bo poravnala usodne stare račune med našo državo in bratsko Bolgarijo. To dejanje ne bo samo zgodovinski mejnik med preteklostjo in bodočnostjo Južnih Slovanov, ampak bo tudi svetilnik novega slovanstva in veliki kažipot novih daljnoglednih razmerij v Evropi.

Potrebno bi bilo seči daleč v zgodovino, osvežiti dogodke prvih desetletij našega stoletja, razčleniti oziroma sestaviti zamotane vojne odnose in prijateljska poskusna prizadevanja v zadnjih letih med obema državama, da bi se pokazala daljnosežnost bratskega sporazuma, ki bo vseboval na papirju to, kar je že v srcih Slovencev, Hrvatov, Srbov in Bolgarov. To je naloga naših političnih listov, tu hočem zabeležiti le nekaj spominov slovenskega žurnalista, ki je v ozadju spremljal razvoj medsebojnega zблиževanja.

Ko sem bil 1913 prvič v Sofiji, nisem čutil posebnega nagnjenja do Bolgarov. Vtisi balkanskih vojn so pač preobvladovali druga čuvstva. Zato sem mogel opravičeno zapisati, da pred svetovno vojno nisem poznal Bolgarov. Značilno vstavko glede Bolgarov med vojno sem pozneje omenil v Sl. N. Po vojni sem na odgovornih mestih po uredništvi naših listov — včasih celo proti političnim smernicam dnevnika, kjer sem deloval — pozival, naj tisk v vprašanju odnosov med nami in Bolgari ne pretirava na nobeni strani, da tako pomaga s svojim vplivom h končni zmagi južnega slovanstva v interesu splošnega miru.

Ko je v tretjem letu po vojni bival bolgarski ministrski predsednik Aleksander Stambolijski na Bledu, čigar dobro premišljeno prisotnost so od zgoraj suvereno ignorirali, mi je podal pomembne izjave (»Sl. Narod«, 7. 8. 1921), ki so vzbudile pozornost v evropskem tisku, slab odmev v domovini, meni pa povzročile razne neprijetnosti. Kako korenito in odločno je mislil Stambolijski, pričajo njegove besede. Rekel je med drugim:

»Tri četrtnine bolgarskega naroda so za združenje z narodom Srbov, Hrva-

ALEKSANDER STAMBOLJSKI

tov in Slovencev. Ogromna večina bolgarskega naroda dela odkritosrčno in z zaupanjem za zблиžanje, kateremu mora slediti končno zedinjenje. Ako bi se vršil v Bolgariji plebiscit za rešitev tega vprašanja, bi se izrekla večina za združenje v veliko Jugoslavijo... V Bolgariji ni več osebnega režima bivšega carja Ferdinanda. Vse bolgarske politično šovinistične stranke so doživele velik poraz, ker so bile stranke, ki so služile carju. Bolgarija nima absolutno nobenih imperialističnih idej. Državni glavar upravlja državo le na podlagi ustave in se ne more vmešavati v politične zadeve bolgarskega naroda... Prepričan sem, da umirajo zaradi odkritosrčnosti bolgarskega naroda zadnji pomisleki Srbov...»

Stambolijski, iskren, elementaren Slovan, je resno mislil toda preveč radikalno delal in v tem je bila tragika njegove vladavine, ki je zavlekla zблиžanje za celih šestnajst let.

V septembru 1926, ko je vladala v Bolgariji ona četrtnina naroda, s katero Stambolijski ni računal, sem ob-

iskal Sofijo, odkoder sem poročal »Jutru« (25. IX.) pod naslovom »Zbližanje med Bolgarijo in Jugoslavijo«. Poročilo sem moral glede na takratne razmere pri nas skleniti z ugotovitvijo, da nisem imel nikakega razgovora z nobenim zastopnikom oficijelne Bolgarije (saj so me še tik pred mejo svarili, naj ne potujem v Bolgarijo!). Kako težavna je bila pot do končnega

sporazuma, kaže omenjeno poročilo pred desetimi leti, ko so se v Sofiji pod takratnim režimom v soglasju z Beogradom resno pripravljali na zbližanje. Pisal sem med drugim: »Zdi se — za svojo osebo sem o tem popolnoma prepričan in tega prepričanja mi ne bodo omajali nikaki eventualni obmejni incidenti — da je sedanja oficijelna Bolgarija storila odločen korak

Kralj BORIS

na pot k najnaravnejšemu sporazumu, na pot, ki mora končno dovesti do pomirjenja in do velike slovanske bodočnosti na Balkanu. V bistvu so premagane težke ovire kljub vsemu, kar je še ovir na tem potu. Treba bo le odločnosti. Doba, ki jo preživljamo, je le nekaka predhodnica one velike dobe, ki bo posledica naravnega razvoja dogodkov v Evropi in še pose-

bej na Balkanu... Važnost in pomen bodočega jugoslovensko-bolgarskega sporazuma je razvidna že iz dejstva, da so vesti o sporazumu vznemirile neko velesilo, kateri se pripisuje odločilen vpliv v Sofiji glede odnosov med Bolgarijo in Jugoslavijo. Tu se zatrjuje, da je ta politična domneva brez realne podlage... Velik del bolgarske politične javnosti spremlja zbli-

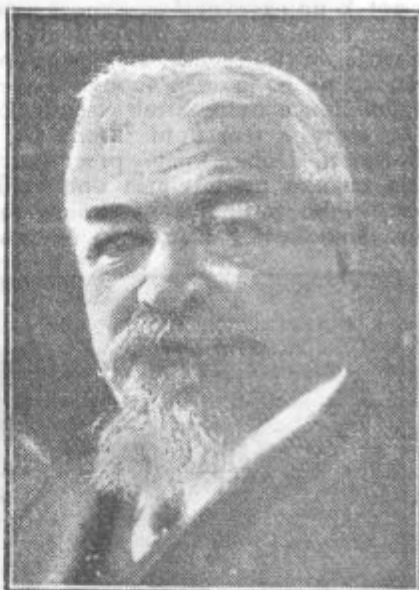

Kraljica IVANA

ževalno akcijo z iskreno simpatijo. Ta javnost pričakuje, da bo po dolgih letih bratskega nesporazuma, ki je rodil tako žalostne posledice, končno veljavno zbrisano z dnevnega reda nesrečno vprašanje krivde. Interesi južnega slovanstva morajo prevladati vse druge interese, ker niso samo realni in praktični, temveč bo njihova uzadovoljitev vplivala na splošno evropsko situacijo.»

V tistih dneh sem govoril tudi s slavnim slavistom prof. Št. S. Bobčevim, predsednikom »Slavjanskega društva«, ki je izrazil svoje prepričanje, »da mora biti kmalu konec teh žalostnih razmer in da se bodo kmalu obnovili boljši in lepši odnosi iz enostavnega razloga, ker se tako ne more živeti.« (»Jutro«, 9. X. 1926)

Ti boljši in lepši odnosi se uresničujejo v naših dneh. Zbliževalni proces — v katerega pozitivni uspeh nisem nikoli dvomil navzlic temu, da sem bil na strani Srbov in čeprav sem zaradi te svoje vere bil tudi na cesti — ki sta ga pred tremi leti v skladu z željami in potrebami svojih narodov začela kralj Aleksander in kralj Bo-

Stefan Savov BOBCEV

ris, se je srečno končal na temelju popolne enakopravnosti in slovanskega bratstva. Dvajset milijonov Južnih Slovanov zre pogumno v bodočnost.

Na trgu v TRNOVEM: Bolgarija je bogata zemlja najraznovrstnejših poljedelških pridelkov,

A Z T E Š K A O M I K A

V Franciji je zanimanje za »Prekolumbovce« še mlado, kakor za črnsko ali oceansko umetnost. Pred nekaj leti so uspešno razstavili znamenite kristalne lobanje in malo vzorcev azteške in majske umetnosti, nato pa s takim blagom opremili Narodopisni muzej. Vse to je postavilo v jarko luč resničnost ameriške prosvete pred osvojitvijo. Učene razprave Beuchatove, Langloisove ali izvrstni d'Harcourtov priročnik »L'Amérique avant Colomb« seveda niso zbudili za indijansko Ameriko toliko pozornosti kolikor kak angleški roman, n. pr. »Operjena kača« D. H. Lawrencea.

V ameriškem razumništvu pa so dokazi za predkolumbovsko civilizacijo prižgali pravo navdušenje. Marsikak newyorški pisec, potrj ob današnji krizi, povzdiguje nekdanjo Ameriko nad Fordovo, n. pr. Steward Chase »Mexiko, a study of two Americas«. Mestece v Middle Westu (simbolično ga je krstil za Middletown) primerja z mehikanskim »pueblom« (selom), Tepozotlanom, kjer so se skoraj nespremenjene ohranile prvotne azteške šege in uredbe. Tu vlada še patriarhalni komunizem kakor za azteških cesarjev, ki so svojim plemenom (»kalpuljje«) odkazovali skupinsko, neprodavno zemljo. Ta »mir«, da porabim ruski izraz za zadruga, se je ohranil v Mehiki pod imenom ehido (ejido) do vladavine Porfirija Diaza, ki je občinsko zemljo razdelil med haciende in takisto spravil v služnost, da ne rečem sužnost, osem desetih mehikanskega prebivalstva. Zadnje revolucije v Mehiki so vrnilo ehide v prvotno stanje. Meseca aprila hodijo glasniki od hiše do hiše po Tepozotlanu, oznanjujoč: »Jutri greste na katekito.« To je stara beseda iz azteščine, pomeni pa poziv na delo. Občina hodi od Koruzišča (milpa) do koruzišča, dokler ne obere prideleka. Najbolj je zbudla Newyorčana gospodarska samostojnost vasi. Vsakdo spravi pod streho, kolikor potrebuje. Tu ni nikakih posrednikov in predkupcev. Vsak zida, tke, peče, šiva, barva za svoj račun in ob prostih urah se posveti kakí posebnosti. Eni so olupševalci, drugi godbeniki, ognjičarji, zeliščarji (curanderos), ki zdravijo bolezní. Ni pa pravnikov, beležnikov, bazarjev, trgovin. Vas sama sebi zadostja. Kriza je ne more zadeti. Pueblo je država v malem: Amerika brez dolarjev in brez strojev. V Tepozotlanu more najskromnejši Indijanec pridelati za svoje potrebe ter ima več dednega plemenskega poleta v svojem ponižnem poklicu, svojih umetnih in svojih večelicah ko kateri si bodi Babbit zmehaniziranih možganov. Tako vsaj meni St. Chase, ki brez omahovanja daje prednost Tepozotlanu pred Middletownom.

Ravnatelj dunajskega prirodoslovnega muzeja prof. dr. Fr. Röck, ki je po sedemletnem mučnem delu odkril skrivnost azteške pisave. Prof. Röck je prevedel »Code Vindobonensis Mexicanus«, ki je bil pred 400 leti izročen Cortezu kot »belemu zveličarju«

Nadaljnja dela, ki so jih o bivši in sedanjí Mehiki napisali Gruening, Carlton-Beals, Anita Brenner, itd., nam pričajo, kako se ogrevajo Američani za indijansko kulturo in njeno zibko, stari Anahuak.

J. Eric Thompson, konservator Field Museuma v Chicagu, je v preglednem zborniku »Azteška omika« pokazal ves položaj pred evropskim prihodom v Novi svet. Ako se pripušča, da ameriški Indijanci izvirajo iz azijskih doseljencev in pripadajo mongoloidnemu plemenu, so pa moderna odkritja dokazala, da so že pred temi prišleki bivalni avtohtonci na ameriških tleh. Po Thompsonu je mehikanska, srednjeameriška in majska civilizacija avtohtona, nastala v dobi, ko se v Novem svetu pričene razvijati kmetijstvo.

Iz tal rastejo vse prosvete. Kakor ločimo v času železno in bronasto dobo, kako ne bi spoznali na površju zemeljske obale treh prvobitnih omik: riževo v Aziji, žitno v Evropi, koruzno v predkolumbovski Ameriki, ki ima svoj višek še zdaj v Anahuaku. Tod je svoje dni rasla divja zel, ki so ji Azteki rekali »tencentilla«, hrana bogov. Ime ni bilo slabo, kajti na preudarnem naporu, s pametno odbiro so iz nje dobili turščico.

»To je bil največji korak, ki ga je človek storil na potu napredka, kajti ta najdba je poljedelce zaščitila pred lakoto.

Skupno delo na njivah kakor potreba po skupnem varovanju pridelkov sta vzela posamezniku mnogo osebne neodvisnosti in ga krepkeje priklenila v občestvo. Tako se je rodila družabna organizacija.*

Popisujejo družabno uredbo in poljedelske obrede, nastale iz obdelovanja debelačec, nam avtor kaže čudoviti razcvit omk, kakršne so dosegli rodovi Nahu, Tolteki, Azteki, Zapotek: Maja, njih menitne palače, tempeljska poslopja, piramide, grobnice, vzrasle iz prve hrane, iz klasa »Boginja Čikomekoatl, duh koruze« se je po ljudski veri skrivale v klasju. Duhovnik je vrigel nekaj zrn na tla, rekoč: »Takaj sem, svečenik, božanski čarovnik. Poslušajte, sestre moje zrna spominjajte se, da me ve preživljate. In pa vi, Veličanstvo Zemlja, ker pač izročam vašim tokam svojo sestro (zrno), ki nam daje živč pazite, da ji ne bo hudega.« Verniki so koruzc celo škropili s krvjo in pulkom*). ... Ako je kdo lizal kamen, s katerim se je debelača drobila, so mu zobje izpadli... Zrnje se je rabilo za vzdrževanje. Vrgel si ga ic v lonec vode: Je se je potopilo, blagor tebi: če je kako zrno plavalo, je pomenilo smrt ali nezglo...

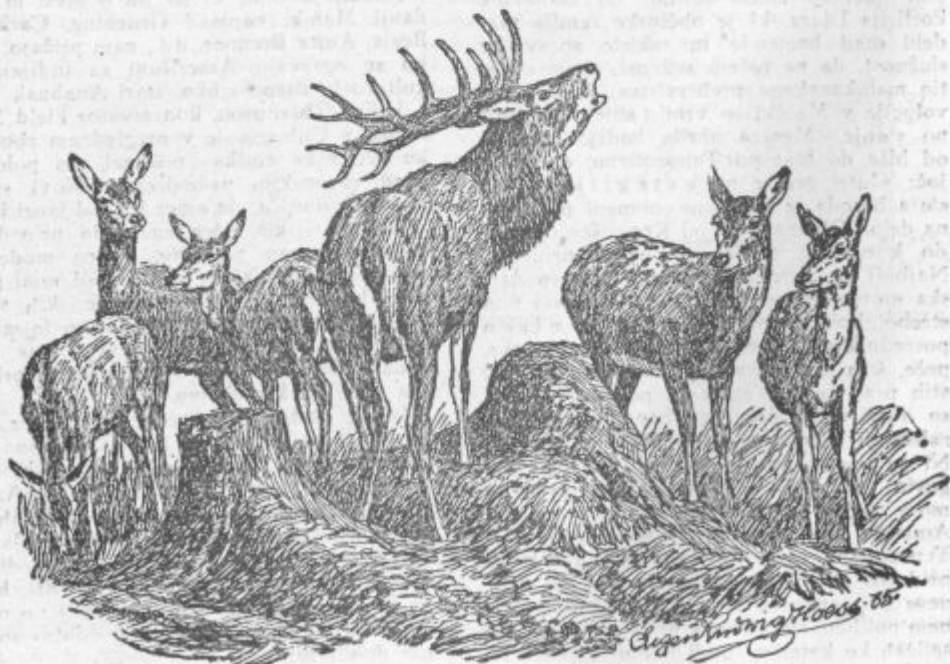
Mehiški panteon obsega po večini kmet-ska božanstva: Čikomekoatl, boginja zore-

*) Špansko pulque, azteško oktili, je Mehikancem najljubša pijača, napravljena iz mnogoterih agav.

če koruze; Hilenen, čigar ime pomeni »mladi koruzni stroki«; Centeotl, »koruzni bog«; Hipe Totek, »bog človeške žrtve z odi anjema«. Prav neverjetno je, da drtje kaže na ličkanje ali kožu »nje koruze Tlazotl, »boginja nesnage« (imenovana tudi »Srce zemlje« in »Naša velika mati«, je bila spjude ka boginja koruze: to sklepajo po obglavljenju mladenke, katera jo je predstavljala, in po rumeno slikanem obličju.

Glede človeških žrtev, tako pomembnih v mehiškem verstvu, navaja pisec P. Martýra: »Kadar hoče kdo v pobožnem ramenu božanstvu pokloniti soho, skuša najprej zbrati od vseh užitnih vrst toliko zrnja, da iz njega napravi zaželeni kip. To zrnje se zmelje v moko. Potem zakoljejo toliko otrok, deklet in sužnjev, da se z njih toplo krvjo zamesi testo. Dokler je testo še vlažno in vlečno, vendar dovolj odporno, napravi kipar in vedja tega ostudnega početja s pomočjo peklenskih žrtvovalcev kakor lončar iz ilovice, kakor voskar iz voska in sestavi svoje delo brez gnusa.«

Človeška žrtev je bila delež, ki ga je zemljan prinesel v pogodbo z bogom: nudil je kri za dež. »Slecite mehikanskega boga, pa najdete prirodo,« trdi Thompson. Ljubezen do zemlje živi še neokrnjena v Mehiki. Vroča želja peonov (dninarjev), da bi dobili v last zemljo, je omogočila uspeh možem kot Madero in Zapata, pripravila pa polom Porfiriju Diazu. A. D.

IZ LITERARNEGA SVETA

FRANCOSKA AKADEMIJA

je kakor po navadi tik pred Božičem razdelila nagrade za krepost in za književnost. Njen izbor odlikovanih slovtvenikov je kritika letos bolj odobrila ko lani. Med temi prvači Georges Bernanos s svojim apokaliptičnim Duhovnikovim dnevnikom (*Journal d'un cure de campagne*), drznim delom, ki bi zbudilo pohujšanje, če bi ga na glas brali pod Kupolo. Émile Baumann, ki že deset let ne priobčuje romanov, je prišel na »palmarés« za svojega Žrtvovanca (*l'Immolé*), objavljenega pred četrstoletja: nesmrtnikom se ne mudi s pohvalo. Charles Silvestre je bil deležen priznanja tako za svojo kroniko v *Tempsu* kakor za svoje romane. Pevcu kmetskega življenja — po vzoru R. Bazina in De Pesquidoux-a — se mu obeta v dogledni bodočnosti stolček med štirideseterico. Nič manj dobro ni odrezal t' Serstevens, ki je po Doumicovem poročilu »globetrotter«, domač po Ameriki kakor Oceaniji; tajnik se je menda malce zaletel glede pisca del *Taïa* in *l'Itinéraire espagnol*. Zaletel se je tudi s trditvijo, češ da francoski roman za svoj dolgotrajni uspeh da-

nes odkupuje z nekakšno izčrpanostjo.— Kod vruga se širi tako mnenje v dobi, ko delujejo Jules Romains, Maurice Martin du Gard, Duhamel, Mauriac, Lacretelle? se vprašuje André Thérive.

Dosmrtni tajnik Akademije strogo soda zgodovinsko kritiko tekstov, iskanje virov in sorbonarsko metodo, kakor je bilo moderno grajati takšen napor okoli l. 1910. Prezirno vprašuje, čemu služ: indiscretno razkrivanje podrobnosti o resnični Grazielli (*Lamartine-ov roman*), o pravi Elvirii, o pristnem Jocelynu: i, no, za objasnitev nastanka umotvorov, za pretresanje pisateljeve psihologije, za ugibanje samih zakonov ustvarjanja. Odreči se izsledkom učenjakov bi pomenilo potisniti kritiko v njeno detinstvo, pozabiti tradicijo mož, kakršen je bil Sainte-Beuve.

Pesniki so letos odnesli levji delež: Pierre Camo, Tristan Derème, André Mary so po vsej pravici častno omenjeni. V častni seznam sta prišla tudi dva rajnika: Louis Le Cardonnel in Eugène Marsan.

Nagrade za čednost so bile tokrat izredno obilne. Srečne odlikovance in odlikovanke je predstavil 7 nesmrtnikom — več se jih ni udeležilo seje — Luis Madelin v lepem nagovoru. Ko pa je rečenico

H. N. LILLJESTROM

SNEZNA POKRAJINA (lesorez)

»človek je človeku volk« naprtil nekemu nemškemu filozofu, je neki novinar zastokal; Hobbes! a poleg njega drugi: Plautel! In res: »homo homini lupus« je Plautova misel (Asinaria II, 4 88), posnela in pojasnila sta jo Bacon in Hobbes A. D.

KNJIGE IN REVIIJE

Uredništvo je prejelo: ZVONCEK, leto 38. številka 4. je razen nadaljevanja povesti A. Ingolca »Trije dečki — trije junaki«, kjer opisuje pisatelj mlade »lukarje (z ilustracijami M. Šubica) in nadaljevanje »Svetovnih potepuhov« Marijane Zejzernove-Kokalj vse v znamenju božičnih praznikov. V rubriki iz mladih peres je priobčena nežna dobra pesmica »Emilu Adamiču«, kateremu je urednik dr. P. Karlin posvetil tople posmrtne besede. »Zvonček« stane celoletno din 30 ter se naroča pri upravi: Ljubljana, Frančiškanska ulica 6.

ANGORSKI KUNEC, spisal Vicko Kuntara. — 1. zvezek Knjižnice rejca malih živali. 1936. Avtor, znani strokovnjak, ki ga dobro poznajo naročniki »Rejca malih živali«, je izbral v knjigi na podlagi svojih izkušenj priročna navodila o splošni vzreji angorskih kuncev s posebnim ozirom na naše kraje in ljudi. Knjiga z mnogimi slikami je zares praktična, polna strokovnih in poučnih nasvetov. Zveza društev rejcev malih živali pod predsedstvom g. Alf. Inkreta je sklenila izdajati knjižice, v katerih bodo strokovnjaki praktično opisali negovanje vseh koristnih malih živali, ki so postale nova gospodarska pridobitna panoga za našega malega človeka. Knjiga stane samo din 6 ter se naroča v Ljubljani, Karunova ulica 10.

NAŠI PSI. O prvi številki novega ilustriranega glasila za vzrejo in vzgojo psov vseh pasem (ki se naroča v Ljubljani, Grablovičeva ul. 8), smo že kratko poročali. Novi kinološki list hoče ustvariti čim ožjo vez med gojitelji in prijatelji plemenitega, čistokrvnega psa, najboljšega in najzvestejšega človekovega prijatelja in čuvaja. Potreba strokovnega glasila je nedvomno velika in nujna, saj kinologija tudi pri nas že dolgo ni več luksuz, čeprav široka javnost še zmerom ni poučena o delu kinologov. Prva številka vsebuje tehten članek o inteligenci psa (I. C.), T. Drenig poroča o kinologiji v Jugoslaviji in o peti mednarodni razstavi psov v Ljubljani. Bojan Drenik pa o produkciji dresiranih psov na tej razstavi. Zanimiva je sodba strokovnjaka dr. Emila Haucka z Dunaja o naših balkanskih ovčarjih, ki je v lepoti in samobitnosti enakovredna vsaki inozemski ovčarski pasmi, v zdravju in pogumu pa nadkriljuje vse. Številka vsebuje tudi več slik. Želimo novemu stro-

kovnemu glasilu mnogo uspeha.

ILLUSTRIRTE ZEITUNG LEIPZIG. S. 4790 vsebuje med drugim kratek pregled najuspešnejših in največkrat igranih oderskih del v sodobni Nemčiji. Zanimiv je tudi prispevek o francoski renoissanci po gradovih ob Loire. V zvezi z aktualnimi dogodki v bližnjem orientu je članek dr. P. Rohrbacha o Iraku. Da sedanjji vojvoda windsorski ni bil na svojem mestu osamljen primer dokazuje prispevek o usodi Karoline pl. Lisinger, tajne soproge angleškega kralja Viljema IV., ki je umrla 1815. na Moravskem. »Illustrirte Zeitung« izdaja J. J. Weber v Lipskem,

TEHNIČNI OBZORNIK

NOV NAPREDEK ELEKTROTEHNIKE

Spojino kovine urana s kisikom (uranov oksid ali krajše »urdoks«) odlikuje negativni temperaturni koeficient električne prevodnosti. Kakor se pri večini tokovodnikov zviša upor vzporedno z zvišanjem temperature, tako se urdoksu upor zmanjša. Če ima na primer vodnik uranovega oksida pri sobni temperaturi upor 50 ohmov, se tedaj, ko teče v njem električni tok in ga segreje, zmanjša njegov upor na 1 ohm.

Orisano lastnost urdoksa so uporabili elektrotehniki pri sestavi upora, ki naj nadomesti zaganjače motorjev, omejujejo premočne vključitvene sunke pri magnetih, transformatorjih, večjih žarnicah in radio sprejemnikih, omogoči izboljšanje relejev in predružači merilne postopke v elektrotehniki. Doslej so sestavili urdoksove upore, ki vzdržijo jakosti od 0,05 do 6 amperjev. Zanimivo je, da so upori vgrajeni v cevke, ki nalikujejo elektronkam s razliko, da imajo mesto nog navoj, ki se da priviti v običajne žarnične okove. Pri uporabi cevk je treba zlasti paziti da se cevke, ki se ob prehodu toka močno segrejejo, ne dotikajo predmetov in da se omogoči toploti izžarjanja. Posledica pekljive-

sti je skoraj brezmejna vzdržljivost cevki. Da si bomo o novih uporih ustvarili do-

bro sliko, prinašamo fotografiji dveh urdoksovih uporov za električen tok jakosti 0,1 in 6 amperjev. (tma)

IZ PRAKTIČNE MEDICINE

Nahod

Po opazovanju ameriškega zdravnika dr. Wellsa je razločiti pri nahodu tri stopnje, ki jih je treba zavoljo njih različnosti tudi različno obravnavati. Kot značilni znak prve stopnje se pojavi najprej splošno nerazpoloženje, ki ga spremljajo pogosto lahke vročine, kakor tudi občutek da je nos zamašen. Da se izognemo še večjemu draženju že tako vnetih nosnih sluznic, je treba v tem prvem stadiju nos obravnavati torej še lokalno.

Drugo stopnjo označuje nad vse mučno izločevanje vode iz nosa. Pri tem je tekočina tako ostra, da draži kožo med nosom in usti ter jo pordeči. To, da se ta v začetku redka tekočina spremeni v gosto sluzo, je potem tretji in zadnji znak nahoda.

Kar se tiče zdravljenja nahoda, je v prvih dveh stadijih najbolje, da ostanemo v topli sobi ali za en dan tudi v postelji. Kdor dela vsak dan vaje za utrjevanje telesa, naj jih med nahodom prekine. Prav tako ni priporočljivo kopanje. Tudi ni prav kakor proglašajo ljudska medicina, da je treba nahodnika dobro »krmiti«, kajti prenapolnjen želodec baš med tem obolenjem zelo škoduje. Goveje pečenke, kakor tudi mesnih sokov med obolenjem sploh ne smemo uživati, prav tako ne močno začimjenih jedil. Da pospešimo kožno dihanje, moramo posebno v prvem stadiju piti vroče pijače. Sploh moramo mnogo piti, posebno mleko in sadne soka.

Značilen pojav med nahodom je ta, da vsebuje kri tedaj manj alkaličnih snovi nego v zdravem stanju. Zato je dobro, če vzamemo zdaj pa zdaj nekaj dvojno ogljikovo kislega natrona v vodi. Dočim gre v prvem stadiju v glavnem še za izboljšanje splošnega stanja, je mogoče v drugem stadiju začeti z lokalnim zdravljenjem, n. pr. s tem, da vdihava pacient skozi nos tople pare ali mentol. Zadnjo stopnjo je mogoče ublažiti z alkaličnimi antiseptičnimi raztopinami.

PRAKTIČNE NOVOTE

Konec težav z električno kuho

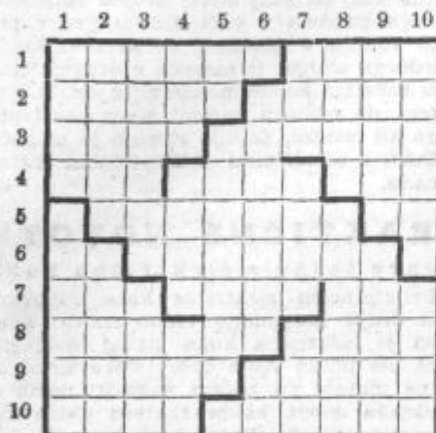
Prijateljicam električne kuhe odgovarjajo druge gospodinje vedno znova: »Seveda je električna kuha nekaj dobrega, toda jaz imam svoje dobre stare lonce in si ne morem pa nočem nabaviti novih z brušenim dnom, kakor zahteva električna ogrevalna plošča. Razen tega traja do zavretja predolgo.« Oba ugovora danes ne veljata več. Na novi žarilni kuhalni plošči, ki jo kaže slika, je mogoče uporabljati vsako kuhavno posodje, ne da bi se bilo

bati toplotnih izgub. Te plošče so normirane in se dajo vložiti v vsako električno ognjišče. Ne gre za plošče, ki bi toploto nabirale in jo hranile, pa bi se po izkjučitvi električnega toka počasi ohlajevale. Kurilne žice v novih ploščah so položene v trojico obrocev, ki leže na plošči, in ti obroči pričnejo tako; oddajati toploto in spravijo ploščo v žarenje, čim se vključ električni tok. Po izkjučitvi toka se prav tako hitro ohladijo. Z dvema različnima položajema pretikala dosežeš to, da dobiš strujo samo oba notranja obroča za manjše lonce, ali pa tudi tretji obroč za večje posode. Obrušeno dno na loncu ni potrebno. Ker nove plošče zavoljo svojega energičnega oddajanja toplote seveda niso primerne za počasno kuhanje in cvrenje, je priporočljivo, da opremimo vsako električno ognjišče le z eno takšno ploščo, za počasno kuhanje pa obdržimo stare plošče, ki toploto hranijo in jim jo je mogoče uravnati nižje.

K R I Ž A L J K A

Crassus

Vodoravno: posestnik ali zakupnik majhnega, tudi srednjega gospodarstva; upravitelj večjega posestva — izrek, geslo; 2. francoško-arabska mešanica, ki se govori v Alžiru — učenec, dijak; 3. svobodna dedovina v srednjem veku — nižava; 4. glasbeni pojem, nasproten molu — jutrni klic muezina na molitev — hitro; 5. drugi soglasnik v abecedi — oder (staro ital., danes »pergamoc«) — to je (lat. kratica); 6. prva pismenka v cirilski abecedi — psevdonim nem. pisateljice Eugenie John — kratica za franc. »monsieur«; 7. pisateljsko ime Čeha Jos. Kavane, ki je lani predaval v Ljubljani — poletno bivališče jugoslov. kraljevskega dvora — bajeslovna ptica v arabskih pripovedkah; 8. vera, zaupanje v denarnih zadevah — mokrota; 9. mesto v državi Ohio (USA) — kdor rad toži ali »joca«; 10. moraki tok pri Lofotih, znan po Poe-ovi noveli »A descent into the« — politično gospodarski list v Beogradu 1867—70.

Navpik: 1. albanski paša, ubit l. 1920 v Parizu — priimek našega poslanika v Buenos Airesu; 2. oblika, model — žensko ime, znano po dobroteljskih društvih; 3. češki orodnik ali družilnik češke besede »obor« (stroka) — strgati, praskati (starofranc. od lat. »radere«); 4. zavist (pri starejših piscih prim. nem. Neid) — garje — dolina; 5. oranje — ovratni nakit, modrica, plavica — angleška kratica za jug; 6. tisoč (lat.) — hebrejski izraz, po katerem spoznaš pripadnika stranke — kratica za junior (mlajši); 7. otok v južnem delu Kvarneriča — deca; 9. turški naziv za boga, ki naj po Atatürkovem ukazu nadomesti Alaha — na-

takar; 10. priimek, nastal iz Erazem — rastlina iz južne Abesinije.

Rešitve je treba poslati najkasneje do 13. t. m.

REŠITEV KRIZALJKE SATOVNICE V ST. 26

barbarizem, kalanica, barkarola, Kalidasa, sa manie, Eroika, Isabella, mesarica, Amerika, 11. Metuzalem. — Za nagrado je bil izžreban Jože Pegam, Cerklje ob Krki.

REŠITEV KRIZALJKE »KOLO« V ST. 1

Papa; plah; plaz; plen; ples; prut; Prus; prág; prah; amen; amelj; Amor; Amos; a-dur; adut; Adam; adar, prem; prej; prod; proč; pliš; plin; plot; plod; Areh; ares; arak; aras; atej; atek; Atos; atom. — Križaljke ni nihče rešil pravilno.

ZA BISTRE GLAVE

300

Dediščina

Neki vrtnar je ostavil svojim trem sinovom 30 enako velikih vrtov. V petih izmed teh vrtov je bilo po 12 sadnih dreves, dva sta imela po 6 sadnih dreves. Kako so si vsi trije sinovi te vrtove razdelili, da je vsak dobil isto toliko vrtnega zemljišča in isto toliko sadnih dreves?

301

Določeno število

Ce dodaš določenemu številu 6, deliš vsoto z 9, dodaš 1, deliš rezultat z 2, dodaš 1, pomnožiš s 6, dodaš 1, pomnožiš z 2 in končno dodaš še enkrat 1, dobiš prvotno število. Katero?

Rešitev k št. 298

(Za malo so igrali)

Jurij je imel 6 din, Peter 5 din, Janez 2 din.

Rešitev k št. 299

(Da uganeš neko število)

To število je 3.

Rešitev problema 188

1. d2 — d4 grožnja 2. Tc5 mat
1... e4 x d3 (a); 2. Sf6 mat
1... e4 x d3 (b); 2. Se — c7 mat
1... Sd7 (c); 2. Dd6 mat
1... Sc6 (d); 2. Sc7 mat
1... Tf5 (e); 2. D x e4 mat
1... Lf5 (g); 2. De5 mat
1... D x d4 (h); 2. Df7 mat

UREDNIK IVAN PODRŽAJ — TELEFON ST. 3126 — UREDNIŠTVO NACELNO NE VRACA ROKOPISOV — IZDAJA ZA KONZORCIJ ADOLF RIBNIKAR — TISKA NARODNA TISKARNA V LJUBLJANI, PREDSTAVNIK FRAN JERAN Uredništvo in uprava v Ljubljani, Knaflijeva ulica 5 — Mesečna naročnina Din 4,— po raznašalcih dostavljena Din 5.—